

PAVE

Спречавање и сузбијање насилног
екстремизма кроз отпорност заједнице

Сажетак политике за Босну и Херцеговину

Средства за пројекат PAVE обезбијеђена су из Програма Европске уније за истраживање и иновације Horizon 2020 према Споразуму о додјели бесповратних средстава бр. 870769.

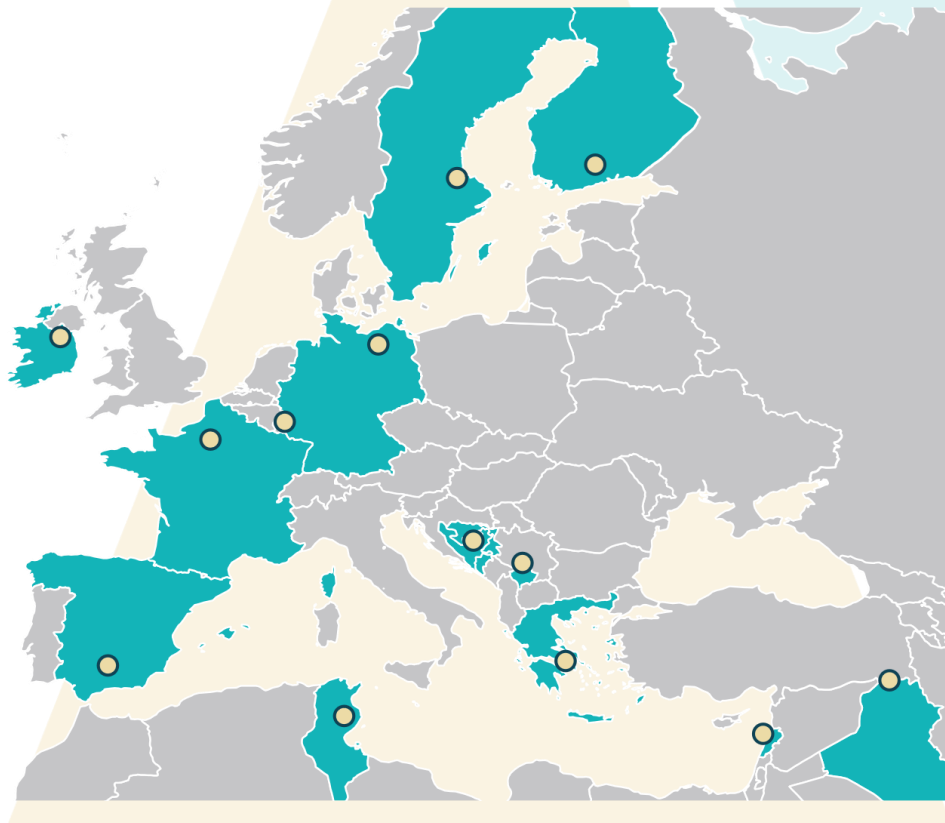

Увод у пројекат *PAVE*

Истраживачки пројекат *PAVE* (2020–23) прикупља знање засновано на доказима о трендовима радикализације и насилног екстремизма на Блиском истоку и у Сјеверној Африци (*BISA*), као и на Западном Балкану. Његов циљ је јачање капацитета креатора политике и лидера заједница за развој дјелотворне стратегије превенције између Европске уније и њеног сусједства. Поред извјештаја о истраживању и сажетака политике, на основу налаза пројекта развијени су иновативни алати за обуку заинтересованих страна.

Конзорцијум *PAVE* се састоји од 13 партнерских организација са сједиштем у 12 земаља и посебан нагласак ставља на истраживања која се воде локално, са дубоким контекстуалним разумијевањем и приступом заинтересованих страна у регионима који су предмет истраживања. Он окупља partnере који имају јединствене и комплементарне предности, као и заједничке области интересовања, како би се подстакли заједничко учење и развој. У свим земљама су консултовани лидери заједница, као што су локални представници државне управе, вјерски лидери, просвјетни радници, омладинске организације и организације жена, прво како би се потврдили планови истраживања, а касније и налази истраживања.

Емпиријски подаци су прикупљени у седам земаља обухваћених студијама случаја, помоћу низа квалитативних, квантитативних и мјешовитих методолошких приступа, и извршена су поређења у изабраним заједницама (нпр. општинама), које су у различитом степену погођене појавом насилног екстремизма. Фактори рањивости и отпорности утврђени су на мезо нивоу динамике заједнице и актера, на основу три тематска кластера: веза између вјерског, политичког и етничког/секташког екстремизма; интеракције између вјерских и јавних институција; и узајамно дејство онлајн и офлајн наратива на (де)радикализацију.

Увод у истраживање пројекта *PAVE* у Босни и Херцеговини

Истраживање у Босни и Херцеговини спроведено је у четири локалне заједнице (Сарајево, Мостар, Приједор и Брчко), у периоду од јуна до новембра 2021 године; извршено је укупно 39 дубинских интервјуа. Испитаници који су учествовали у студији представљају локалну елиту или заинтересоване стране запослене у различитим врстама институција, као што су владине, вјерске, невладине и међународне организације. Испитаници су изабрани према релевантности тема које су биле предмет истраживања у свакодневном раду саговорника: већина њих је била укључена у пројекте или акције у вези са спречавањем насилног екстремизма у њиховим заједницама. Три основна питања на која је то теренско истраживање требало да одговори била су: а) Да ли учесници уочавају кумулативни екстремизам у контексту Босне и Херцеговине; б) Који су кључни фактори рањивости заједница на екстремизам; в) Који су кључни фактори отпорности заједница на екстремизам?

Посебан облик екстремизма – кумулативни екстремизам – појавио се у постдејтонској Босни и Херцеговини, првенствено због различитих етнополитичких наратива, структура политичких прилика, искустава и наратива из рата, политичке организације државе, економских услова, као и општих етничких односа који се преплићу са вјерском матрицом и вјерским идентитетима. Уочени покретачи рањивости заједница на кумулативни екстремизам могу се резимирати на сљедећи начин: као дио активности *политичке заједнице*, кључни показатељи рањивости су нејасне вриједности заједнице, изражена политичка фрагментација заједнице и доминантан популистички и екстремистички наратив у јавном политичком простору. Кључни показатељи рањивости у оквиру *друштвеног функционисања заједнице* јесу општа немобилност и тромост демократских процеса у друштву, материјално сиромаштво, спорост и недоследност у спровођењу правних одлука, недостатак диверсификације и еманципације политичког од вјерског друштвеног идентитета, као и (неадекватно) спроведени и доживљени процеси помирења, опраштања и успостављања новог повјерења кроз толеранцију, сарадњу и узајамно поштовање. Показатељи рањивости у активностима и процесима у *вјерским заједницама* обухватају недовољну осјетљивост за проблем екстремизма, прожетост вјерских активности у оквиру заједнице политичким дискурсом и недовољну (медијску) видљивост акција вјерских заједница у вези са подстицањем помирења, повјерења и опраштања.

Истраживачки тим је генерално имао потешкоћа у идентификовању јасно разграничених фактора отпорности заједнице на кумулативни екстремизам. Међутим, већина испитаника у раду *вјерских заједница* препознаје кључне потенцијалне носиоце показатеља отпорности у заједници. Њихов проактивнији и „видљив” рад на подстицању помирења, опраштања и коегзистенције у заједници идентификован је као један од најзначајнијих фактора доприноса отпорности. Поред тога, испитаници су издвојили приступ *сектора цивилног друштва* у подстицању и јачању отпорности унутар заједница. Имајући у виду да је свим саговорницима било знатно теже да наведу факторе отпорности, може се претпоставити да се на континууму рањивост–отпорност сви показатељи који су презентовани као показатељи рањивости, могу посматрати као потенцијални показатељи отпорности.

1. Препоруке за владу

- Осмислити стратегије које би се бавиле питањима сузбијања/превенције насилног екстремизма (C/PVE), са посебним фокусом на **развоју система раног препознавања свих облика екстремизма**, као и програма и механизма који би откривали све оне облике који могу имати реципрочно дејство („кумулятивни екстремизам”). Имајући у виду да су државни службеници на првој линији ове борбе, њихов рад треба подржати и они треба да буду обучени да адекватно препознају факторе ризика, прије свега међу младима у школама.
- **Проширити истраживање о кумулативном екстремизму** у БиХ у сарадњи са академским и другим институцијама, како би се додатно разјаснило да ли један облик екстремизма „храни” и подстиче појаву других (вјерских, политичких, етничких, итд.). Државне ентитетске институције треба да редовно подржавају такве истраживачке пројекте и програме, кроз финансирање програма утврђених од стране релевантних министарстава, као што је Министарство образовања.
- Развити посебне **програме безбједности, социјалне програме и програме образовања за „рањиве локалне заједнице”**, са нагласком на већем учешћу локалних вјерских заједница, младих и жена. Такви програми би се могли спровести у сарадњи са другим недржавним актерима и треба да буду укључени у стратешки оквир институција на државном нивоу.
- Подржати **међувјерски дијалог и активности** које спроводи Међурелигијско вијеће у Босни и Херцеговини и, конкретно, повећати сарадњу и програме за младе и за рад са младима, како би се ојачала отпорност на кумулативни екстремизам. Такве програме треба спроводити уз укључивање свих вјерских заједница у Босни и Херцеговини, уз њихово адекватно препознавање проблема који се јављају у свакој од њих.
- Покренути **платформу дигиталног образовања** са циљем подизања свијести о кумулативном екстремизму помоћу интерактивних презентација и дискусија. То се може постићи у партнерству са академском заједницом, цивилним друштвом и међународним организацијама.
- Увести посебне програме или радионице у образовни систем, са циљем развоја **превентивних активности за ученике**.
- Размотрити могућност утврђивања програма превенције или модела сарадње и **комуникације државних органа** (полиције, правосуђа, социјалних служби, итд.) **са рањивим групама** (нпр. фудбалским/спортским навијачким групама) које би могле испољавати кумулативни екстремизам.

2. Препоруке за међународну заједницу

- Развити **програме опште превенције** (како екстремизма, тако и специфично за кумулативни екстремизам) кроз сарадњу са свим релевантним актерима (државом, вјерским заједницама, организацијама цивилног друштва (ОЦД) и другим).
- Успоставити **национални и/или регионални (за Западни Балкан) програм превенције** уз учешће домаћих и међународних експертских група.
- Развити програм **додатног образовања за државне службенике** (у полицији, правосуђу и др.), уз учешће академских и вјерских институција, као и ОЦД.
- Јачати **регионалну сарадњу између државних институција** и редовно размјењивати искуства у спречавању кумулативног екстремизма и борби против њега.
- Развити и подржавати пројекте за изградњу мира, са посебним нагласком на **изградњи повјерења у „рањивим локалним заједницама“**; и размотрити могућност организовања **грађанских форума** уз учешће свих релевантних актера.

3. Препоруке за цивилно друштво

- Обезбиједити **учешће ОЦД у изради програма и активности превенције**, нпр. преко платформи за сарадњу између државних институција и ОЦД.
- Развити **тематске радионице у локалним заједницама** уз учешће свих релевантних актера (државних, академских, ОЦД и других) – уз отворени дијалог о питањима екстремизма и кумулативног екстремизма.
- Организовати **посебне радионице о томе како родна динамика утиче на јачање отпорности**. Осим тога, нагласити улогу жена (кроз породицу и друштво) у спречавању и сузбијању кумулативног екстремизма.
- Спроводити **образовне активности које наглашавају могуће опасности радикализације жена** – прије свега у заједницама које имају историју екстремизма било које врсте.
- Израдити **програм и активности обуке за изградњу капацитета у рањивим заједницама**, са посебним нагласком на улози жена.

Литература

- *Maja Halilović-Pastuović, Gillian Wylie, Karin Göldner-Ebenthal, Johanna-Maria Hülzer and Véronique Dudouet (2021). Preventing and Addressing Violent Extremism: A Conceptual Framework. Trinity College Dublin and Berghof Foundation, Berlin. https://www.pave-project.eu/publications/PAVE_870769_Preventing_and_Adressing_Violent_Extremism_A_Conceptual_Framework.pdf*
- *Sead Turčalo, Jelena Brkić-Šmigoc, Mirza Smajić, Veldin Kadić, Muamer Hirkić, Maja Halilović-Pastuović, Goran Tepšić, Nemanja Džuverović and Gillian Wylie (2022). Cumulative Extremisms in the Balkans. Working Paper 1. Публикације пројекта PAVE: https://www.pave-project.eu/publications/PAVE_870769_D3.1_publication_layout.pdf*
- *Maja Halilović-Pastuović, Goran Tepšić, Nemanja Džuverović, Sead Turcalo, Jelena Brkić Šmigoc, Mirza Smajić, Veldin Kadić, Muamer Hirkić and Gillian Wylie (2022). Interactions between States and Religious Institutions in the Balkans. Working Paper 3. Публикације пројекта PAVE: https://www.pave-project.eu/publications/PAVE_870769_D4.1_publication_layout.pdf*
-